

Povezanost religioznosti i političke participacije

Fapali, Vlatka

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:235510>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-20**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Prijeđiplomski studij sociologije i hrvatskog jezika i književnosti

Vlatka Fapali

Povezanost religioznosti i političke participacije

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Željko Pavić

Osijek, 2023.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Katedra za sociologiju

Prijediplomski studij sociologije i hrvatskog jezika i književnosti

Vlatka Fapali

Povezanost religioznosti i političke participacije

Završni rad

Znanstveno područje: društvene znanosti; znanstveno polje: sociologija; znanstvena grana:
posebne sociologije

Mentor: prof. dr. sc. Željko Pavić

Osijek, 2023.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 15. 9. 2023

Vlatka Fapali, 0122235843

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Ovaj se završni rad temelji na načinima definiranja i povezivanja vjere i politike, teorijskim polazištima te prijašnjim istraživanjima, kao i obrađenim podacima istraživanja. Prema raznim definicijama, religija je sustav vjerovanja i obreda koji oblikuju identitet pojedinaca i društvenih skupina pružajući smisao i svrhu u njihovim životima, dok se religioznost odnosi na individualni stupanj angažmana i vjerovanja u okviru određene religije. Veza između religioznosti i političke participacije nije jednostavna i može varirati ovisno o kontekstu, kulturi i društvenim promjenama. Religija može utjecati na političke poglede, stavove o pitanjima ljudskih prava, društvenih politika i moralnih pitanja. Ponekad se može dogoditi da religija djeluje kao ključni prediktor političkog opredjeljenja, dok u drugim slučajevima, socioekonomski i demografski faktori mogu imati snažniji utjecaj na političke stavove pojedinaca. U ovome je istraživanju ispitivana povezanost religioznosti i političke participacije, a rezultatima je utvrđeno da postoji povezanost te je potvrđena hipoteza da ispitanici koji rjeđe mole češće prate politiku u medijima. Osobe koje su snažno religiozne često pokazuju tendenciju da podržavaju političke stranke ili kandidate sličnih vrednota i moralnih stavova koje promovira njihova religija.

Ključne riječi: istraživanje, politička participacija, religija, religioznost.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Pojmovi religije i religioznosti	3
3. Teorijska podloga i prijašnja istraživanja	5
3.1. Sociološki aspekti tumačenja religije	5
3.2. Prijašnja istraživanja.....	7
4. Istraživanje	9
5. Rezultati istraživanja	10
6. Zaključak.....	17
7. Popis literature.....	18

1. Uvod

U politici i vjerskom području postoji jasna razgraničenost. Vjera obuhvaća sveukupnost postojanja i djelovanja svih elemenata koji čine kozmičku ili svjetsku cjelinu. Religija se trudi razumjeti i tumačiti ono što je izvan granica ljudskog uma, odnosno ono što nadilazi našu spoznaju i što se objavljuje kao božansko ili transcendentalno. U tom smislu, religija koristi um kao sredstvo za izražavanje i opravdanje svojih vjerovanja. S druge strane, politika se bavi isključivo onim što karakterizira ljude i njihov način života, a to je često izvan okvira prirodnog reda stvari koji je postavljen za tvorevine. Politika se temelji na ljudskim djelovanjima, koja mogu biti povezana s božanskim ili transcendentalnim, ali ipak proizlaze iz ljudskog uma. Bez obzira na to koliko su ljudska djelovanja povezana s višim silama, na kraju ovisi o prirodi našeg uma i onome što nas potiče na stvaranje načina života. Važno je održavati jasnu granicu između politike i vjere kako bismo osigurali da političke odluke ne budu pod utjecajem određenih vjerskih uvjerenja ili da vjera ne bude iskorištena u političke svrhe. Održavanje sekularnosti političkog procesa omogućuje raznolikost i poštovanje različitih vjerskih uvjerenja unutar društva. (Filipović, 2018) Pavić (2016) navodi sljedeće: „Općenito se može reći da se razvoj religijske situacije u Hrvatskoj, kao i u ostalim postsocijalističkim zemljama, u posljednjih šezdesetak godina ne može u potpunosti objasniti dominantnom sociološkom teorijom religijskih promjena - teorijom sekularizacije - pa čak ni onim teorijama iz područja sociologije religije koje pokušavaju dopuniti ili u potpunosti odbaciti tu teoriju.“ (Pavić 2016:8). Razmjena između religije i politike na ovim prostorima ima posebno značenje, budući da je izvedena u uvjetima dominacije politizacije religije i religizacije politike. Naime, može se primijetiti da nijedno drugo područje u Istočnoj i Srednjoj Europi nije doživjelo tako snažnu politizaciju religije niti religizaciju politike kao na našim prostorima. Ovdje religija i religijski elementi znatno više imaju obilježja političkih činjenica nego što je to slučaj drugdje. Zapravo, religija i njezini aspekti praktično funkcioniraju kao politika, dok se politika, s druge strane, oblikovala s izraženim religijskim obilježjima te teži funkcionirati gotovo kao religija. Ova međusobna razmjena značajno utječe na društvo i političku scenu ovih prostora. Važno je prepoznati te procese kako bismo bolje razumjeli dinamiku političkog i religijskog života u ovim regijama (Vrcan, 1999). Dvadesetak godina nakon društvenih i političkih promjena koje su označile prijelaz iz socijalizma u demokraciju, a u kojima se i religijska pripadnost i religioznost isticala kao iznimno važna, suvremeno hrvatsko društvo i dalje karakterizira visoka religioznost.

(Nikodem, 2011). Istraživanja političkih orijentacija u Hrvatskoj sugeriraju da je religioznost ključni pokazatelj političke orijentacije (Šiber, 1998). Ovo nije specifično za Hrvatsku jer se u mnogim industrijskim i postindustrijskim društvima pokazalo da je religija pouzdaniji pokazatelj političke orijentacije i izbornog ponašanja nego socioekonomski status (Sekulić, Šporer, 2006, prema Norris, 2004) povezano s hipotezom istraživanja u kojoj je ustanovljeno da je praćenje politike u dnevnim novinama povezano srednjom negativnom korelacijom s individualnom molitvom izvan vjerskih obreda, dakle ispitanici koji manje prate politiku u dnevnim novinama, češće mole izvan vjerskih obreda, Pavić navodi sljedeće: „Unatoč, po nama, očiglednom opadanju društvene važnosti religije tijekom modernizacije i postmodernizacije društava, individualna religioznost i dalje opstaje, mijenja se samo njezina društvena forma. Pojedinci i dalje mogu ostati religiozni, ali sve više na eklektičan, poseban i individualan način, stoga se u tom smislu predviđanja oštrijih verzija teorije sekularizacije u potpunosti ne ostvaruju.“ (Pavić 2016:11) „Religiju oni gledaju kao društvenu pojavu, a zaboravili su da su religiozni doživljaji individualni.“ (Norac-Kljajo 2011:485)

Podatci su za istraživanje preuzeti iz *Svjetskog istraživanja vrednota* (WVS) koje predstavlja globalni istraživački projekt usmjeren na istraživanje vrijednosti i uvjerenja ljudi, kako se oni mijenjaju tijekom vremena te kakav društveni i politički utjecaj imaju. Ovo međunarodno istraživanje provedeno je u više valova, pri čemu svaki val obuhvaća petogodišnje razdoblje. Cilj je WVS-a mjerenje, praćenje i analiza podrške demokraciji, tolerancije prema strancima i etničkim manjinama, podrške rodnoj ravnopravnosti, uloge religije i promjenjive razine religioznosti, utjecaja globalizacije, stavova prema okolišu, poslu, obitelji, politici, nacionalnom identitetu, kulturi, različitosti, nesigurnosti i subjektivnom blagostanju (Haepfer i dr. 2022). U ovome su istraživanju spomenute varijable pripadnosti političkim skupinama, čestotnost pohađanja vjerskih obreda, čestotnost molitve izvan religijskih okupljanja, važnost demokracije, glasanje na izborima na nacionalnoj razini, pripadnost ljevici ili desnici u politici, čestotnost praćenja politike na televiziji, čestotnost praćenja politike na radiju, čestotnost praćenja politike u dnevnim novinama, čestotnost praćenja politike na društvenim mrežama.

2. Pojmovi religije i religioznosti

Dimenzija religioznosti u užem značenju odnosi se na osobni, dublji odnos pojedinca prema religiji, nadnaravnom i svetom. Ta dimenzija istražuje osobni unutarnji doživljaj religije, naglašavajući osjećaj osobne povezanosti s vjerom, kao i važnost Boga u svakodnevnom životu. Također, obuhvaća priznavanje da vjera može pružiti utjehu ili ohrabrenje te učestalost molitve Bogu izvan vjerskih obreda i rituala. Ova dimenzija religioznosti usmjerena je na prepoznavanje osobnih iskustava pojedinca u vezi s religijom, bez obzira na pripadnost određenoj konfesionalnoj zajednici. Stupanj religioznosti obično je viši od stupnja vjerovanja, iako postoje iznimke među europskim zemljama. (Zrinščak, 2008)

Prema Norac-Kljajo (2011), religija je pojam koji se odnosi na odnose ovisnosti čovjeka prema jednom vrhovnom biću ili više njih, kojemu, odnosno kojima iskazuje određeno štovanje. Religiozni fenomen sastoji se od objektivnog i subjektivnog elementa. Objektivni element odnosi se na skup odnosa između Boga (ili božanstva) i čovjeka, dok subjektivni element uključuje svijest ovisnosti o vrhovnom biću i odluku te spremnost čovjeka da uzvratu božanstvu odgovarajućim štovanjem. Religioznošću se označava kada pojedinac preuzme religiozni stav te izrazi zahvalnost, poštovanje i ovisnost prema Svetom. A. Lang opisuje religiju kao skup spoznaja, akcija i struktura, kroz koje čovjek izražava svoju zahvalnost, ovisnost i duboko poštovanje prema Svetom (božanstvu). Ta deskriptivna definicija uključuje dva elementa, subjektivni i objektivni. Subjektivni element odnosi se na stav koji čovjek preuzima kada izrazi svoje religiozno iskustvo. Religiozni čin temeljni je čin kad osoba prema svetom zauzme subjektivni i emotivni stav te uspostavi osobni kontakt s objektom religioznog iskustva. Na psihološkoj razini, to uključuje sentimente totalne ovisnosti prema Svetom i duboko poštovanje prema njemu. Postoje različiti pristupi i definicije religije, te da pojmovi mogu varirati ovisno o kontekstu i autoru koji ih promatra. (Norac-Kljajo 2011:467,468)

Pitanje koje se odnosi na definiciju religije i njezinu svrhu, podsjeća na dva osnovna sociološka pristupa definiranju religije. Prvi pristup, supstantivni pristup, nastoji pronaći zajednički i distinktivan element svih religija. Taj pristup naglašava da je religija ono što jest, odnosno ono što čini bit religije, poput vjerovanja u nadnaravna bića i osjećaja moći povezanog s tim bićima. Supstantivni pristup uključuje institucije, prakse, vjerovanja, jezik i simbole te jasno razlikuje religiozno od svakodnevnog. Supstantivni pristup također ima svoje kritičare (Zrinščak, 2008).

Prvi je prigovor da je ovaj pristup zapadno orijentiran, temelji se na dominantno kršćanskoj perspektivi i teško obuhvaća nezapadnjačke religije poput budizma ili konfucijanizma, kao i nove oblike spiritualnosti u suvremenom svijetu, poput New Agea. Druga primjedba ukazuje na teškoću ovog pristupa da shvati suvremene promjene u religioznosti koje se često odvijaju izvan tradicionalnih institucija religija (Zrinščak, 2008).

Drugi, funkcionalistički, pristup fokusira se na pitanje što religija čini za pojedinca ili društvenu skupinu i koju funkciju obavlja. Ove definicije često uključuju stvaranje smisla života, transcendiranje biološke datosti, razumijevanje ili opravdanje prirodnih i društvenih događaja itd. Funkcionalistički pristup može bolje razumjeti značenje religije za pojedinca kroz vrijeme, ali kritizira se jer može uključivati i druge društvene pojave koje imaju slične posljedice, a ne moraju biti nužno religiozne. Oba pristupa imaju svoje prednosti i nedostatke te različiti naglasci na shvaćanju religije. Ovisno o perspektivi i kontekstu, svaki pristup može pružiti razumijevanje važnih aspekata religijskih pojava u društvu (Zrinščak, 2008).

3. Teorijska podloga i prijašnja istraživanja

3.1. Sociološki aspekti tumačenja religije

Proučavajući religiju moraju se uzeti u obzir konkretni pojedinci s njihovim specifičnim religijskim iskustvima i načinima razumijevanja tih iskustava. Znanost teži objektivnosti i nepristranosti u istraživanjima, no to nije lako postići kada se bavi vjerničkim religijskim iskustvima koja uključuju cijelu osobu – njihovo mišljenje, osjećaje i ponašanje. Načini suočavanja s ovim izazovom variraju među različitim metodološkim pristupima i teorijskim promišljanjima (Blagojević, 2004). Stoga, jedna od vrsti izazova u definiranju religije proizlazi iz različitih disciplinarnih pristupa i metoda koje na kraju određuju vrstu definicije religije. U tom kontekstu, teologija, filozofija, povijest i sociologija daju različita značenja pojmu religije. „Jedno je teološka istina religije, a drugo sociološka. Teološka metoda polazi od objave i ona je deduktivna, sociološka metoda polazi od iskustva i ona je induktivna. Pri svemu navedenom i osobni stav istraživača prema predmetu istraživanja, tj. odnosu prema religiji, ne smije se zanemariti u teorijskim, ali isto tako i u iskustvenim istraživanjima religije.“ (Blagojević 2004:216). „Zato je sociolog izložen unutrašnjem osobnom procijepu: mora u isti mah biti nepristran i dobrohotno suživljen s religioznošću vjernika koju istražuje. Ako religiju mrzi ili prezire, neće od nje ništa shvatiti, ako je odveć uvažava neće od istraživanja imati nikakve koristi“ (Jukić, 1991:23) U definiranju religije Zrinščak (2008) navodi sljedeće: „Pitanje što je religija i čemu religija, nesumnjivo zadire u najintimnije probleme sociološkog pristupa fenomenu religije.“ (Zrinščak 2008:26) Sociološka perspektiva promatra, proučava i razumijeva religiju u kontekstu društvenih procesa i skupina, pri čemu je suština samih procesa predmet nesuglasica koje se ne može jednostavno razriješiti. Ova poteškoća proizlazi iz činjenice da društvo neprestano i brzo evoluirala, što izaziva dodatne izazove tradicionalnom ljudskom umu koji često teži tražiti stabilan i nepromjenjiv smisao u kratkom vremenskom okviru. (Zrinščak, 2008)

Karl Marx religiju je promatrao iz perspektive materijalističkog dijalektičkog materijalizma, a njegovi pogledi na religiju i njezinu povezanost s društvom mogu se sažeti na sljedeći način: Marksisti često kritiziraju religiju zbog njezine povezanosti s vladajućim klasama i društvenom kontrolom. Prema njihovom gledištu, religijske institucije i ideje mogu se koristiti za održavanje postojećeg društvenog poretka i zaustavljanje društvenih promjena.

To znači da religija može poslužiti kao instrument koji održava nejednakosti i potlačuje radničke klase. (Marx, Engels 2012) Pavić 2014 ističe sljedeće: „Religiju, koja svijet promatra kao 'dolinu suza', a čovjeka kao nešto što treba prevladati, Marx smatra, kako u teorijskom tako i u praktičnom smislu, apologijom (ideologijom) stanja totalnoga otuđenja čovjeka od samoga sebe i njegova svijeta koje vlada u političkoj državi. To je ideologija bijede, koja kaže da je ukidanje te bijede moguće samo u onostranosti i s druge strane ideologija političke moći koja se upravo tako i održava u onostranom. Ona je stoga 'opijum naroda'.“ (Pavić 2014:46) Marx je time aludirao na to da religija služi kao sredstvo kojim se ublažavaju društvene patnje i nepravde, slično kao što opijum pomaže ublažavanju fizičke boli. Vjerovao je da religija nastaje iz društvenih uvjeta u kojima ljudi doživljavaju nelagodnosti i nepravde. Tvrdio je da religija proizlazi iz društvenih odnosa i materijalnih uvjeta. Ljudi, suočeni s teškoćama u stvarnom svijetu, često traže utjehu i nadu u duhovnim ili religijskim vjerovanjima. Religija stoga služi kao izlaz za ljude u suzbijanju njihovih trenutnih patnji i ispunjavanju emocionalnih potreba. Marx je kritizirao religiju jer smatra da ona djeluje kao sredstvo društvene kontrole i manipulacije. Religijske institucije i ideje, prema Marxu, često koriste vladajuće klase kako bi održavale postojeći društveni poredak i potlačile radničke klase. Marx je vidio religiju kao "ideološku nadgradnju" koja odražava ekonomske odnose u društvu i perpetuira nejednakosti. (Marx, Engels 2012) Naravno, postoji raznolikost pogleda unutar marksizma i neki marksistički teoretičari nisu nužno odbacivali religiju u potpunosti. Neki su smatrali da religija može imati progresivnu ulogu u borbi za socijalnu pravdu i promicanju osvješćenosti među radničkom klasom. Međutim, ključni elementi marksizma koji se odnose na materijalizam, kritiku društvenih nejednakosti i potrebu za oslobođenjem često se povezuju s kritikom religije.

Dok je s druge strane Emil Durkheim religiju tumačio kroz koncept kolektivnog svetog, koji predstavlja društveno stvorene simbole, vjerovanja i vrijednosti koje su sveti za zajednicu. On tvrdi da je religija zajednička kolektivna kategorija, a njezina snaga leži u njenom društvenom karakteru. Religija, prema Durkheimu, ne proizlazi iz individualnih razmišljanja i emocija, već je proizvod kolektivnog svijeta i društvenih interakcija. Durkheim smatra da je glavna funkcija religije integracija društva. Ona djeluje kao snažan kohezivni faktor koji povezuje ljude u zajednici, pružajući im zajedničke vrijednosti i ciljeve. Religija također pomaže u održavanju društvenog reda jer postavlja moralne norme i pravila koja vode ljude u njihovim postupcima. Kroz religiozne rituale i ceremonije zajednica izražava svoj osjećaj pripadnosti i identiteta, čime se osnažuje socijalna kohezija. (Durkheim 2016) „Dakle, za Durkheima je karakteristično da funkciju religije promatra sa stanovišta društva i naglašava

njenu bitnu ulogu u kulturnoj, duhovnoj, emocionalnoj i moralnoj integraciji društva.“ (Skledar 1989:91)

Nadovezujući se na prethodno, Zrinščak (2008) navodi sljedeće: „Razvoj sociologije religije od Durkheima do danas, a temeljem izloženih teorijskih i empirijskih uvida, pokazuje da rituale, praksu ne treba niti podcjenjivati niti precjenjivati. Ritual je samo jedan od elemenata religioznosti, ali religija ipak ostaje važnim elementom kreacije zajednice, ne idealne, neproturječne, nego zajednice koja postoji kao takva i čiji smo mi konstitutivni dio.“ (Zrinščak 2008:36)

3.2. Prijašnja istraživanja

U istraživanju o utjecaju religijske pripadnosti i uvjerenja na političko sudjelovanje koje je Gonzalez proveo 2019. godine, primarni je cilj bio istražiti odnos između religijske pripadnosti, uvjerenja i političkog sudjelovanja. Hipoteza 1 pretpostavlja da bi postojala značajna korelacija između važnosti koju pojedinci pridaju svojoj religiji u svojim životima i njihovog glasačkog ponašanja na izborima 2016. Međutim, nalazi istraživanja nisu poduprli ovu hipotezu, ne otkrivajući statistički značajnu korelaciju između dviju varijabli. Prelazeći na hipotezu 2, predviđa se da će postojati značajna korelacija između individualne percepcije religije kao vodeće sile u njihovom svakodnevnom životu i njihovog stava prema glasovanju, bilo kao dužnosti ili izboru. Rezultati su doista podržali ovu hipotezu, s pronađenom značajnom korelacijom, označenom vrijednošću značajnosti od 0,000. Unatoč tome, korelacija je identificirana kao slaba do neznatna na temelju Pearsonovog koeficijenta korelacije od -0,092. Naposljetku, hipoteza 3 pretpostavlja da će postojati značajna korelacija između pojedinaca koji posjećuju crkvene ili vjerske službe i njihove identifikacije u političke stranke. Ova hipoteza je podržana nalazima istraživanja, budući da je postojala značajna korelacija između ovih varijabli, s vrijednošću značajnosti od 0,000. Pearsonova vrijednost korelacije od -0,155 ukazuje na blagu korelaciju. Dakle, rezultati studije pokazuju da je vjerojatnije da će pojedinci koji religiju doživljavaju kao vodeću silu u svom svakodnevnom životu vjerojatnije gledati na glasovanje kao na građansku dužnost ili osobni izbor. Osim toga, oni koji su pohađali vjerske službe obično imaju korelaciju sa svojim političkim stranačkim identitetom. Ovi nalazi

dokazuju povezanost između vjerskih uvjerenja pojedinca i njegovog političkog angažmana. (Gonzalez, 2016)

Studija koju su Malka i njegovi kolege proveli 2012. bavila se vezom religioznosti i političkog konzervativizma s posebnim fokusom na utjecaj političkog angažmana. Hipoteza 1 imala je za cilj ispitati postoji li značajna povezanost između religioznosti i političkog konzervativizma. Rezultati istraživanja poduprli su ovu hipotezu, otkrivajući značajnu korelaciju između ove dvije varijable. Hipoteza 2 zaronila je dublje u ulogu političkog angažmana u ovom odnosu, sugerirajući da bi to moglo ublažiti povezanost između religioznosti i političkog konzervativizma. Rezultati su podržali ovu hipotezu, pokazujući da politički angažman igra moderirajuću ulogu u jačanju veze između religioznosti i političkog konzervativizma. Nadalje, Hipoteza 3 predlaže da bi ovaj moderirajući učinak bio izraženiji među pojedincima koji se identificiraju kao politički konzervativci. Nalazi podupiru i ovu hipotezu, pokazujući da je politički angažman imao značajniji utjecaj na vezu religioznost-politički konzervativizam među onima koji su se identificirali kao politički konzervativci. Istraživanje je istaknulo značajnu vezu između religioznosti i političkog konzervativizma, potvrđujući da religiozniji pojedinci imaju tendenciju da budu i politički konzervativniji. Važno je da je politički angažman identificiran kao ključni čimbenik koji intenzivira ovaj odnos, ovaj je učinak bio izraženiji među pojedincima koji su se već identificirali kao politički konzervativci. (Malka i dr., 2012)

Ujedinjeni zaključak ovih dvaju istraživanja ukazuje na kompleksnu interakciju između religioznosti, političkog angažmana i političkog konzervativizma. Oba istraživanja potvrđuju povezanost između religioznosti i političkih stavova, pri čemu religiozni pojedinci često pokazuju veću sklonost političkom konzervativizmu. Također, oba istraživanja naglašavaju važnost političkog angažmana kao faktora koji može pojačati tu povezanost.

4. Istraživanje

Cilj istraživanja:

Cilj je ovoga istraživanja bio utvrditi hoće li i u kojoj mjeri varijable pripadnosti političkim skupinama, važnost demokracije, glasanje na izborima na nacionalnom nivou, čestotnost praćenja politike na televiziji, čestotnost praćenja politike na radiju, čestotnost praćenja politike u dnevnim novinama, čestotnost praćenja politike na društvenim mrežama biti povezane sa zavisnim varijablama čestotnost pohađanja vjerskih obreda te čestotnost molitve izvan religijskih okupljanja. Upotrijebljeni su podatci iz posljednjeg vala Europske studije vrednota iz 2017. godine, odnosno podatci koji su prikupljeni u Republici Hrvatskoj.

Hipoteze istraživanja:

Istraživačko pitanje: Ispitanici koji su na skali religioznosti više pozicionirani, neće glasati na izborima

H1: Ispitanici koje pohađaju vjerske obrede, rjeđe će glasati na izborima

H2: Ispitanici koji rjeđe mole, češće će pratiti politiku u medijima

5. Rezultati istraživanja

Tablica 1 Frekvencije varijable pripadnosti političkim skupinama

		Frekvencija	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
Važeće	Spomenuto	112	7,5	7,8	7,8
	Nije spomenuto	1322	88,8	92,2	100,0
	Ukupno	1434	96,4	100,0	
Nedostaje	Nema odgovora	43	2,9		
	Ne znam	11	,7		
	Ukupno	54	3,6		
Ukupno		1488	100,0		

Deskriptivnom je analizom utvrđeno da 92,2% ukupnog broja ispitanika (N=1488) nije spomenulo pripadaju li nekoj političkoj skupini, dok je samo 7,8% odgovorilo da pripadaju nekoj političkoj skupini.

Tablica 2 Frekvencija čestotnosti pohađanja vjerskih obreda

		Frekvencija	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
Važeće	Više od jednom tjedno	69	4,6	4,7	4,7
	Jednom tjedno	253	17,0	17,1	21,8
	Jednom mjesečno	175	11,8	11,8	33,6
	Samo za blagdane	337	22,6	22,8	56,4
	Jednom godišnje	114	7,7	7,7	64,1
	Jako rijetko	191	12,8	12,9	77,1
	Nikad ili gotovo nikad	339	22,8	22,9	100,0
	Ukupno	1478	99,3	100,0	
Nedostaje	Nema odgovora	7	,5		
	Ne znam	3	,2		
	Ukupno	10	,7		
Ukupno		1488	100,0		

Deskriptivnom je analizom utvrđeno da 22,9% ukupnog broja ispitanika nikad ili gotovo nikad ne prakticira odlazak na vjerske obrede, 22,8% odlazak na vjerske obrede prakticira samo za blagdane, 17,1% jednom tjedno, 12,9% vrlo rijetko, 11,8% jednom mjesečno, 7,7% jednom godišnje te 4,7% ispitanika vjerske obrede pohađa više od jednom tjedno.

Tablica 3 Frekvencija čestotnosti molitve izvan vjerskih obreda

		Frekvencija	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak	
Važeće	Svaki dan	520	34,9	35,6	35,6	
	Manje od jednom Tjedno	137	9,2	9,4	45,0	
	Jednom tjedno	122	8,2	8,4	53,4	
	Barem jednom Mjesečno	116	7,8	7,9	61,3	
	Nekoliko puta Godišnje	99	6,7	6,8	68,1	
	Vrlo rijetko	166	11,2	11,4	79,5	
	Nikad	300	20,2	20,5	100,0	
	Ukupno	1460	98,1	100,0		
	Nedostaje	Nema odgovora	15	1,0		
		Ne znam	13	,9		
Ukupno		28	1,9			
Ukupno		1488	100,0			

Deskriptivnom je analizom utvrđeno da 35,6% ispitanika moli izvan vjerskih obreda, 20,5% ne moli nikad, 11,4% moli vrlo rijetko, 9,4% moli manje od jednom tjedno, 8,4% moli jednom tjedno, 7,9% moli barem jednom mjesečno te 6,8% moli nekoliko puta godišnje.

Tablica 4 Frekvencije važnosti demokracije

		Frekvencija	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
Važeće	Uopće nije bitno	41	2,8	2,8	2,8
	2	9	,6	,6	3,4
	3	9	,6	,6	4,0
	4	15	1,0	1,0	5,1
	5	104	7,0	7,1	12,2
	6	55	3,7	3,8	15,9
	7	117	7,9	8,0	23,9
	8	173	11,6	11,8	35,7
	9	172	11,6	11,7	47,5
	Apsolutno je bitno	769	51,7	52,5	100,0
Ukupno		1464	98,4	100,0	
Nedostaje	Nema odgovora	3	,2		
	Ne znam	21	1,4		
	Ukupno	24	1,6		
Ukupno		1488	100,0		

Deskriptivnom je statistikom utvrđeno da je demokracija važna za 52,5% ukupnog broja ispitanika, 11,8% je važnost demokracije ocijenilo s brojem 8, njih 11,7% je važnost demokracije ocijenilo s brojem 9, 8% je važnost demokracije ocijenilo s brojem 7, 7,1% je važnost demokracije ocijenilo s brojem 5, 3,8% je važnost demokracije ocijenilo s brojem 6, 2,8% je za važnost demokracije glasalo da uopće nije bitna, 0,6% je važnost demokracije ocijenilo s brojevima 2 i 3.

Tablica 5 Frekvencije glasanja na izborima: nacionalna razina

		Frekvencija	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
Važeće	Uvijek	1004	67,5	68,2	68,2
	Većinom	300	20,2	20,4	88,6
	Nikad	168	11,3	11,4	100,0
	Ukupno	1472	98,9	100,0	
Nedostaje	Nema odgovora	5	,3		
	Ne znam	5	,3		
	Nije dopušteno glasati	6	,4		
	Ukupno	16	1,1		
Ukupno		1488	100,0		

Deskriptivnom je statistikom utvrđeno da 68,2% ukupnog broja ispitanika uvijek glasa na izborima nacionalne razine, 20,4% glasa većinom te 11,4% nikada ne glasa.

Tablica 7 Frekvencije čestotnosti praćenja politike na televiziji

		Frekvencija	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
Važeće	Svaki dan	472	31,7	31,9	31,9
	Nekoliko puta tjedno	234	15,7	15,8	47,7
	Jednom ili dvaput tjedno	164	11,0	11,1	58,7
	Vrlo rijetko	373	25,1	25,2	83,9
	Nikad	238	16,0	16,1	100,0
	Ukupno	1481	99,5	100,0	
	Nedostaje	Nema odgovora	2	,1	
	Ne znam	5	,3		
	Ukupno	7	,5		
Ukupno		1488	100,0		

Deskriptivnom je statistikom utvrđeno da 31,9% ukupnog broja ispitanika politiku na televiziji prati svaki dan, 25,2% politiku na televiziji prati vrlo rijetko, 15,8% politiku na televiziji prati nekoliko puta tjedno, dok 11,1% politiku na televiziji prati jednom ili dvaput tjedno.

Tablica 8 Frekvencije čestotnosti praćenja politike na društvenim mrežama

		Frekvencija	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
Važeće	Svaki dan	249	16,7	16,9	16,9
	Nekoliko puta tjedno	143	9,6	9,7	26,6
	Jednom ili dvaput tjedno	115	7,7	7,8	34,4
	Vrlo rijetko	339	22,8	23,0	57,4
	Nikad	629	42,3	42,6	100,0
	Ukupno	1475	99,1	100,0	
	Nedostaje	Nema odgovora	3	,2	
	Ne znam	10	,7		
	Ukupno	13	,9		
Ukupno		1488	100,0		

Deskriptivnom je statistikom utvrđeno da 42,6% ispitanika nikad ne prati politiku na društvenim mrežama, 23% vrlo rijetko, 16,9% svaki dan, 9,7% nekoliko puta tjedno te 7,8% jednom ili dva puta tjedno.

Tablica 9 Pearsonova 2-tailed korelacija

Correlations

		Pripadate li nekoj političkoj skupini (Q4D)	Koliko često pohađate vjerske obrede (Q15)	Koliko često molite izvan vjerskih obreda (Q22)
Pripadate li nekoj političkoj skupini (Q4D)	Pearsonova korelacija Sig. (2-tailed) N	1 1434	,018 1425	-,016 1408
Koliko često pohađate vjerske obrede (Q15)	Pearsonova korelacija Sig. (2-tailed) N	,018 1425	1 1478	,643** 1456
Koliko često molite izvan vjerskih obreda (Q22)	Pearsonova korelacija Sig. (2-tailed) N	-,016 1408	,643** 1456	1 1460

** . Korelacija je značajna na razini 0,01 (2-tailed).

Pearsonovom korelacijom je utvrđeno da postoji statistički značajna povezanost između varijabli pohađanja vjerskih obreda te molitve izvan vjerskih obreda.

Tablica 10 Povezanost zavisnih varijabli

	Koliko često pohađate religijske obrede (Q15)	Koliko često molite izvan vjerskih obreda (Q22)
Pripadate li političkim strankama/grupama (Q4D)	0,02	-0,02
Glasanje na izborima: nacionalna razina (Q48B)	0,29**	0,30**
Koliko često pratite politiku: na televiziji (Q59A)	0,03	0,03
Koliko često pratite politiku: na radiju (Q59B)	-0,05	-0,03
Koliko često pratite politiku: u dnevnim novinama (Q59C)	0,00	-0,10**
Koliko često pratite politiku: na društvenim mrežama (Q59D)	-0,08**	0,12**

U istraživanju su postojale dvije zavisne varijable:

V1: Koliko često pohađate religijske obrede

V2: Koliko često molite izvan vjerskih obreda

Što se tiče pripadnosti političkim strankama, ni u jednoj zavisnoj varijabli ne postoje korelacije, odnosno one nisu statistički značajne. Glasanje na izborima na nacionalnoj razini upućuje na srednju pozitivnu korelaciju u obje varijable, što bi značilo da kod ispitanika koji češće pohađaju vjerske obrede, postoji veća vjerojatnost da će glasati na izborima. Praćenje politike na televiziji i na radiju nije povezano sa zavisnim varijablama pa tako ne postoji statistički značajna korelacija. Praćenje politike u dnevnim novinama nije povezano sa pohađanjem vjerskih obreda, dok je isto povezano srednjom negativnom korelacijom s individualnom molitvom izvan vjerskih obreda, što bi značilo da ispitanici koji manje prate politiku u dnevnim novinama, češće mole izvan vjerskih obreda. Praćenje politike na društvenim mrežama je povezano srednjom negativnom korelacijom ($p < 0.01$)** s pohađanjem vjerskih obreda, što bi značilo da ispitanici koji manje prate politiku na društvenim mrežama, češće pohađaju vjerske obrede. Također, čestotnost praćenja politike na društvenim mrežama, povezano je srednjom pozitivnom korelacijom s molitvom izvan vjerskih obreda i to upućuje na to da ispitanici koji češće prate politiku na društvenim mrežama, češće mole izvan vjerskih obreda.

6. Zaključak

Definicija religioznosti često se razlikuje ovisno o disciplinarnom pristupu, teologiji, filozofiji, povijesti ili sociologiji. No u svojoj osnovi religioznost označava vjerovanje, prakse i vrijednosti koje povezuju pojedince s duhovnim dimenzijama i transcendentnim silama. Povezanost religioznosti s politikom može biti kompleksna i ima značajan utjecaj na društvene procese. Religija može služiti kao osnova za oblikovanje političkih identiteta, a njezini principi mogu oblikovati zakonodavstvo i političke odluke. Marxovo i Durkheimovo tumačenje religije pruža duboke uvide u njezinu ulogu u društvu i njezinu povezanost s politikom. Dok je Marx smatrao da je religija produkt ekonomske i društvene nejednakosti te instrument kontrole vlasti, Durkheim ju je tumačio kao zajednički simbolički sustav koji ojačava društvenu koheziju. Analiziranjem religioznosti iz različitih perspektiva, znanstvenici i istraživači doprinose razumijevanju njezine uloge u kulturi, društvu i povijesti te omogućuju bolje sagledavanje njezinih implikacija na svakodnevni život ljudi. Ujedinjeni zaključak prijašnjih dvaju istraživanja ukazuje na kompleksnu interakciju između religioznosti, političkog angažmana i političkog konzervativizma. Oba istraživanja potvrđuju povezanost između religioznosti i političkih stavova, pri čemu religiozni pojedinci često pokazuju veću sklonost političkom konzervativizmu. Također, oba istraživanja naglašavaju važnost političkog angažmana kao faktora koji može pojačati tu povezanost.

Zaključak ovoga istraživanja proizlazi iz rezultata i hipoteza gdje je potvrđeno da kod ispitanika koji češće pohađaju vjerske obrede, postoji veća vjerojatnost da će glasati na izborima te ispitanici koji manje prate politiku u dnevnim novinama, češće mole izvan vjerskih obreda. Također, ispitanici koji manje prate politiku na društvenim mrežama, češće pohađaju vjerske obrede te ispitanici koji češće prate politiku na društvenim mrežama, češće mole izvan vjerskih obreda.

7. Popis literature

- Blagojević, M. (2004). Sociološki prihvatljiva definicija religije. *Filozofija i društvo*, (25), 213-243.
- Durkheim, E. (2016). The elementary forms of religious life. In *Social theory re-wired* (pp. 52-67). Routledge.
- Filipović, M. (2018). ODNOS IZMEĐU TRANSENDENTNOG I SVJETSKOG. *Psychiatria Danubina*, 30(suppl. 2), 101-102.
- Gonzalez, S. (2019). Religion and Politics: The Influence of Religious Affiliation and Beliefs on Political Participation.
- Haerpfer, C., Inglehart, R., Moreno, A., Welzel, C., Kizilova, K., Diez-Medrano J., M. Lagos, P. Norris, E. Ponarin & B. Puranen (eds.). 2022. World Values Survey: Round Seven - Country-Pooled Datafile Version 5.0. Madrid, Spain & Vienna, Austria: JD Systems Institute & WVSA Secretariat. [doi:10.14281/18241.20](https://doi.org/10.14281/18241.20)
- Jukić, J. (1991). Nove teorije sociologije religije-izazov našoj vjeri. *Crkva u svijetu: Crkva u svijetu*, 26(1), 18-35.
- Malka, A., Lelkes, Y., Srivastava, S., Cohen, A. B., & Miller, D. T. (2012). The association of religiosity and political conservatism: The role of political engagement. *Political Psychology*, 33(2), 275-299.
- Marx, K., & Engels, F. (2012). *On religion*. Courier Corporation.
- Nikodem, K. (2011). Religija i crkva. Pitanja institucionalne religioznosti u suvremenom hrvatskom društvu. *Socijalna ekologija: časopis za ekološku misao i sociologijska istraživanja okoline*, 20(1), 5-30.
- Norac-Kljajko, B. (2011). Marksizam i religija. Kritika marksističkog poimanja religije. *Crkva u svijetu: Crkva u svijetu*, 46(4), 466-488.
- Pavić, Ž. (2014). Marxova rana kritika religije. *Studia lexicographica*, 8 (2(15)), 33-53. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/151134> 14.06.2023.

Pavić, Ž. (2016) Postmoderno društvo i nevidljiva religioznost. Osijek, Odjel za kulturologiju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku; Ogranak Matice hrvatske u Osijeku; Svjetla grada.

Sekulić, D., & Šporer, Ž. (2006). Religioznost kao prediktor vrijednosnih orijentacija. *Revija za sociologiju*, 37(1-2), 1-19.

Skledar, N. (1989). Sociologija religije kao posebna sociologija. *Revija za sociologiju*, 20(1-2), 87-100.

Šiber, I. (1998). Povijesni i etnički rascjepi u hrvatskom društvu. U *Birači i demokracija* (Urednici Mirjana Kasapović, Ivan Šiber, Nenad Zakošek). Alinea. Zagreb.

Vrcan, S. (1999). Novi izazovi za suvremenu sociologiju religije - Politizacija religije i religizacija politike u postkomunizmu. *Revija za sociologiju*, 30 (1-2), 45-64. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/154407> 14.06.2023.

Zrinščak, S. (2008). Što je religija i čemu religija: sociološki pristup. *Bogoslovska smotra*, 78(1), 25-37.

